

Jaroslav Seifert
Vějíř Boženy Němcové

I

Je vetchý již a možná zetlí vbrzku
tak jako uschlý květ, ratolest vavřínu,
jen moci sklonit čelo do paprsků
a se tmou rozprávěti nad ním o stínu.

Snad zašumí z něj pyšné polonězy,
šum dvorných kroků v dálce – jenom neopust'
mne, přelude, pod kvetoucími bezy,
když odvíval jsi věrně vzdechy jejích úst.

Jde mrtvá k nám a všechny lásky její
čas proměňuje znovu ve vzácnější kov.
Co je nám láska v naší beznaděži,
co pro nás sladšího je dneska nad domov!

Je vetchý již a ten, který jej mívá,
už sotva postřehne její pláč v tkanině,
když jako pták po vroucí melodii
svá křídla vějíř svěsil dámě na klíně.

A bez hnutí. A jako v rezignaci
chvílemi pozvedla jej ruka uvadlá,
však otisk dlaně, která tolik ztrácí,
navěky zakletý je v hládi držadla.

Jsou větší touhy, než je lidská láska
a než jsou ženské slzy v kraje vějíře.
Vždyť ruka, která stáří v kloubech praská,
roztančila se v strunách na lyře.

Je vetchý již, však kdysi ve svém tvaru
ukrýval šíji, úsměv, celou líc,
když tančíc mizela jsi do tančících párů,
mladistvým mužům lehce prchajíc.

Ach, šťastná doba písní, lásky, vznětu,
a jak je krátká pro srdíčka žen,
prach padá v čelo jako na paletu,
když obraz už je celý dokončen.

Ach, hořká doba, k vzpomínce se druží
jen úzkost, úzkost, že je člověk stár,
když vidělas, jak vzdalují se muži,
a vějíř byl, jako by spadl z már.

Je vetchý již, moaré vybledává,
utichl houslí zvuk a vůně vyvály.
Je preludem, když se mi někdy zdává,
že krásné oči dvě se za ním usmály.

Však chtěl jsem přec, když stál jsem před Slavínem,
na desku zaklepat, zda dole uslyšíš.
Již přichází, je přikryt vlajky stínem,
zpěvák a tanečník, a ty tu krásná spíš.

Přineste hned ten vějíř a ať dá si
tři růže voňavé na atlasový šat.
Ach, země má, pro opojivé krásy
tvých májů kvetoucích je v hrobě těžko spát!

Je vetchý již a v žaluplných nocích
jej vidím ve světle a plný krůpějí.
Průsvitný jako kvítí o vánocích
zvedám jej z ruky své a dávám do její.

A slza její je i slzou mojí.
S úsměvem jejím je i úsměv můj,
do noci dlouho chodím po pokoji
a říkám sobě stokrát: Pamatuj!

Ten vějíř, který vznesl políbení,
je pro mne něčím víc než pouhým vějířem,
snem hovoříme s tím, co vlastně není –
a já se potkal dneska s jejím snem.

III

A byla jednou. Dračí spár
má zaťat ve svém řadru bílém,
krev prýští, spletí jejích čar
octli jsme se pod Radobýlem.
V kalíšku květně pozavilém
je rudá, rudá našich vín,
od hřbitova pod Radobýlem
chutnal vždy hořce rozmarýn.

Kdo vplétal snítky ve tvůj šat,
kdo trhal je pro štěstí tvoje,
aby ses mohla vyplakat,
když přioděli do závoje
to srdce plné nepokoje,
vibrující jak tětiva?
Do tváře jako do závoje
i láska vrásky vyšívá.

Byl jednou jeden. Dračí spár
měl zařat na svém jasném čele,
krev prýští, spleť jejích čar
jsme šli a šli až k jedné cele,
až k rakvi, na niž pro přítele
upletla proutí, které jí
sám život splétal v její cele
ze slz a zhaslých nadějí.

Když ve tmě hřměla jenom tma,
již žádné slovo nevypraví,
korunu ruka neznámá
– tu, již jsi dala Havlíčkovi –
jako by kladla v naše krovy,
jako by v tichu žalostném
z trní, jež dalas Havlíčkovi,
bodala nás ostem za ostnem.

Však na rozhraní těchto chvil,
když rty už pláčem okoraly,
jako by někdo promluvil
snad z oblak nebo z katedrály,
a ústa, jež jsme líbávali,
ucítili jsme na čele,
snad z oblak nebo z katedrály,
kde hnízdí sny a andělé.

Kdo vinul stříbro těchto strun,
kdo tiskl prsty na hmatníku,
že jaro lehlo do korun
a listí jako vzdání díků
rozšumělo se v okamžiku,
a v nenadálém záchvěvu,
říkající si slova díků,
chtěli jsme se dát do zpěvu?

Hlas nejsladší mi náhle zněl,
jako když vítr z růží vane,
a já jsem dobře rozuměl
té melodii milované.
Hlas, který v sluchu věčně tane,
hlas, který dojat slyší syn,
hlas melodie milované,
vroucí jak hovor maminčin.

Z těch písní, které slyšel jsem,
když poznával jsem cizí kraje,
nejdražší jsou, jež naše zem
na ústech lidu rozehraje.
Když děcko zbožně poslouchá je,
jich slova, něhu, tklivý spád,
řeč na rtech matky rozehraje
tu nejkrásnější ze sonát.

V

Čas, který mlčky tančí na orloji
a velí ranám, by se zavřely,
zavřel už dávno vějíř v ruce tvoji
a lehkou patou přešel nad čely,

jež jako stopy na březnovém sněhu
rozplynuly se potom ve vánku,
a zmizely v tom věčném koloběhu,
proměnily se v bílou sasanku.

Patinou věků lehce obestřeno
je všechno to, čeho se dotkl zmar,
jen vějíř zůstal a s ním tvoje jméno
a vůně, vůně dávných českých jar.

Když lehounce pod tíhou nožek včelích
květ rozkvetl a opadával zas,
když zaslechli jsme v pršce zružovělých
zazvonit jasně pružný dívčí vlas,

když v máji stál jsem, jenom tiše žasna,
uchvácen věčnou krásou krás,
když říkal jsem si: Země moje krásná,
ty jediná, jež zrodila jsi nás,

když klesali jsme mlčky pod břemenem,
když pod nohy nám spadl loňský list,
my v poupěti tak úzce uzavřeném
jsme vlastní osud nedovedli číst.

Ten vějíř, který vznesl políbení,
je pro mne něčím víc než pouhým vějířem,
snem hovoříme s tím, co vlastně není –
a já se potkal dneska s jejím snem.

František Hala
Naše paní Božena Němcová

ŽENA A MUŽ

Nad nahou ženou nahý muž
Nad láskou samý žal
Nad nahou ženou nahý muž
Srp žalu žal Srp žalu žal

Říkaly noci Paní kam to jdeš
Říkali dnové Děvče nejsi naše
Říkaly noci Paní nedojdeš

Nad smutnou ženou smutný muž
nad klínem potupa
Nad smutnou ženou smutný muž
chléb lásky podupá

NAŠE PANÍ BOJUJE S DRAKEM

De v a t e r o h l a v
s'ala bídě sama

P r v n í
Kouska chleba není

D r u h á
Co na sebe vzít

T ř e t í
Nárek dětí z nachlazení

Č t v r t á
Jak zaplatit byt

P á t á
Botky nadranc rozbité

Š e s t á
Z uhlí spálen prach

S e d m á
Kdypak ten dluh splatíte

O s m á
Nemoc v útrokách

D e v á t á j e
Láska za horama

Ale Pánbůh chodil za ní s pokladničkou
jak už chodí za chudáky

U HROBU NAŠÍ PANÍ

Na hrob chodí deště
češte deště češte
mé prstíčky deště
naši paní češte
pod oknem si spí
Jemně Jemně deště
nevzbud'te Ji ještě
pěkně se Ji sní

Nedbá dešťů ruka
ťuká marně ťuká
na kapličku čela
Ťuká kapka za kapičkou
jedna slza za babičkou
druhá slza za babičkou
ta tak probouzela

Na hrob chodí deště
Ještě Ještě Ještě
mé prstíčky deště
naši paní češte
nechejte Ji spát
Vískejte jen deště
čas je čas je ještě
ať nemusí štkát

CHVÁLA NAŠÍ PANÍ

Paní
o Vaši smrt vyrostla naše sláva
kdo chudý je ten vždycky dvakrát dává

Paní
hradu řeči naší dobyla jste rázem
a hnala do výšky co pokřiveno mrazem

Paní
kolmo jak krahulíky létat učila jste věty
jak uměla jste umět neuměti

Paní
tišila jste nářky dravě vzrostlé bědy
když vtahování vírem jsme křikli naposledy

Paní
bez Vás nebylo by vzpoury veršů našich
i mocné prostoty co stoupá v otčenáších

Paní
do dětské tváře řeči ruměnec jste hnala
a sladkost poslední jí také darovala

Paní
zem hloubavá cimbály lípin rozeznívá
sám Smetana si Vámi paní zpívá

Paní
když drápky vrásek Vám stáhly čelo k hněvu
tu v kapsář dobrot jste sáhla po úsměvu

Paní
kolikrát Vám tekla voda do střevíčků
sbírala jste rosu veršům na větvičku

Paní
nad lampou v noci ruce jste si hrála
a patrem věty jen slova chutnávala

Paní
od Nerada k Nebylu šla jste časem zlým
kropila věci jménem svěceným

Paní
pařízkem skrčeným mateřština byla
až do hvězd jste ji křídly vyhodila

Paní
v nadhlavníku mluvy rodné kralující
Jitřenko vykasaná nad vlastní ještě spící

Paní
na nahotu řeči davší zprůsvitnění
oškubaným slovům vzpurné perutnění

Paní
chlebem a plátnem voníte nám celá
pohádkám ztichlým jste ústa otevřela

Paní
přes ramínka zkazek lněnou řízu dění
udivený průměr sloves uzardění

Paní
Stolístko naše Bůh Vám zlíbal víčka
za den orlí v kterém pro Havlíčka

Paní
koupila jste věnec mučenky mu dala
jak byla zem naše zakřiknutá malá

Paní
nejchudších slov střelku stočila jste směrem
cesty nejspásnější hrdě se jí berem

Paní
pláč Koruny české srdce nám tak svírá
kde by byla bez Vás paní naše víra

Paní
matko naší velikosti chraňte lid a země klín
až po srdce rozevřený řezem císařským